

TÁRSADALOM ÉS MÚLTSZEMLELET

(2010. március 13.)

Ez az alkalom nem egy korszakhoz kapcsolódott, hanem általánosságban próbált közelíteni a hamis mítoszok társadalmi, társadalomtörténeti hátteréhez, egybevetve azt más országok, régiók hasonló jelenségeivel is. Az volt a központi kérdés, hogy hogyan lehet a múltszemlélet torzulásain segíteni mindezek tudatában.

A beszélgetés moderátora Lőrinc László volt, ő készítette az alábbi vita-összefoglalót is.

Lőrinc László: Szükséges egy kicsit indokolnom, hogy miért is szerveztük ezt a mai beszélgetést, mert ezúttal nem annyira egyértelmű, mint az előző három alkalommal. A kiindulópont érzékeltetéséhez földézek egy személyes élményegyüttest, ami egyetlen napra esett. Régi diákok hívtak meg magukhoz, ökológus értelmiségiek. Jót beszélgettünk, jót ettünk, és a beszélgetés egy váratlan pillanatában nagyon mélyen a szemembe néztek, és azt mondták, hogy hát te mégis történelemtanár vagy, mit szólsz ahhoz, hogy Székesfehérvár nem ott volt, ahol mondják? A legújabb kutatások szerint a Pilis közepén volt, a csakra közelében, és valójában letagadták előttünk Székesfehérvár létezését eddig. Megkérdeztem, hogy miért tették volna ezt évtizedeken keresztül, amire a válasz az volt, hogy idegen erők nem tudták hadsereggel meghódítani országunkat, és ezért most azzal próbálkoznak, hogy elveszik a múltunkat. Kerestem a kiutat, az ajtót. Ez Pomázon volt, nem is volt olyan egyszerű. Hazaérve a kisfiamhoz jöttek vendégek, és az anyuka, aki a kis vendéget kísérte, egy értelmes, most éppen munkanélküli közalkalmazott hölgy, leült kicsit beszélgetni. És itt is elérkezett egy ilyen rémületes pillanat: megkérdezte, tudom-e, hogy Jézus magyar volt? És bár a menekülőutat most sem láttam, de azzal nyugtattam magam, hogy nem baj, majd megoldjuk egy konferenciával ezt a dolgot, elvonultam hát folytatni a szervezést, amiben épp ott tartottam, hogy Kovács András szociológust próbáltam elérni. Leültem a gép elé, és beütöttem a keresőbe azt, hogy Kovács András. Noha Kovács András néven több híresség is van, de az első tizben egyikőjük sem volt benne, viszont mind a tíz találat egy olyan híresség volt, akiről nem tudtam eddig: egy táltos. A táltos a következőt mondja: „a magyarok többek minden más népnél, mert – ezt le

tudtam írni, mert ez ott megjelent – mert az Istenanya a földön szült tizenkét gyereket, és ők a magyarok ősei. Az egyik ilyen gyerek maga Kovács András.” (Nevetés.) Ő különben a maja–magyar rokonság híve. Erre a kis filmcskére, ahogy néztem, tízezren kattintottak. Összeadva ezt a többi, az első tíz találatba eső Kovács András-videó nézőivel, ez már 30-40 ezer; bár nyilván van átfedés, de olyan filmecske is volt, amit 120 ezren néztek meg. Elgondolkoztam azon, hogy Kovács András szociológus munkáit mikor olvassák 120 ezren.

Az a benyomásom hogy a helyzet nagyon ijesztő. Itt nem arról van szó, hogy holdkóros perememberek mondják, amit mondanak – a Kossuth Rádióban, ünnepi műsorban vagy a Sulinet honlapján, a Nemzeti Kulturális Alap által támogatott könyvekben stb. megjelennek ilyenek és ehhez hasonlók. És akkor nem a hun-magyar azonosságról beszéltem, ami már szinte félhivatalos. Ezzel a jelenségről ma itt általában, nem egyes történeti korokhoz kötötten szeretnénk beszélni, mert nyilván több közük van jelenkori és közelmúltbéli társadalmi problémákhoz, mint azokhoz a különféle történelmi korszakokhoz, melyekről vizionálnak.

A mai alkalom előadásai két részre oszlanak. Az első kettő (Örkény Antalé és Szabó Ildikóé) azzal foglalkozik, hogy mi lehet ezeknek a 20. századig terjedő önfölmentő vagy önföldicsóító mítoszoknak a társadalmi háttere. Várszegi Asztrik egy olyan szempontot hoz be, amiről eddig még nem volt szó: a katolikus iskolák és az egyház nézőpontjából hogyan néz ki a helyzet.

Ez egyben átkötés is a következő részhez, mivel feltárása is a jelenségeknek, meg impulzusokat is ad a megoldáshoz. Az utána következő előadások – sajnos Kovács András nem tudott eljönni – kitekintést nyújtanak: Kovács Mónika és Trencsényi Balázs a német és a román műltfeldolgozásról fog beszélni. Ezek kétségtelenül más országok és más körülmények, mégis talán nyújtanak ötleteket, szempontokat nekünk is.

A vita ezúttal nem **azzal** lesz, ami elhangzik, hanem inkább **abból kiindulva** tudnánk vitatkozni arról, hogy kell-e tenni valamit, érdemes-e tenni, és ha igen, akkor az mi lenne. Szeretnék ehhez kapcsolódóan nagyon röviden pár kérdést vázolni. Az egyik, hogy mi az iskola feladata? Ezen belül, vajon a felvilágosítás, a helyesnek tartott tények ismertetése önmagában megoldást jelent-e? Tapasztaltuk azt, hogy vannak nagyon tájékozott diákok, sőt éppen a legérdeklődőbbek azok, akik belehabarodnak a bolondériákba. Vajon nem követjük-e el ezzel a racionális megközelítéssel azt a hibát, mint II. József, hogy nem érzékeljük az érzelmek és a mentalitás szerepét és szükségleteit. Egy mondatot hadd idézzek Kosztolányitól, aki azt mondja, hogy: „Sajnos nem az ész kormányozza a világot, szerencsére az esztelenség sem, hanem a kettő között valami: az ösztön, amely néha sokkal butább, de néha sokkal okosabb, mint az ész. A legújabb kor már megtanulta, hogy éppen az ész ne-

vében ne becsülje túl az észet. Chesterton kajánul figyelmeztet, az örült az, aki mindenét elvesztette, kivéve az eszét.” Ha az aufklérista ismeretterjesztés nem elég, akkor viszont mi kell még hozzá? A mítoszokra nagyon nagy igény van. Vajon a történelemtanításnak kell-e ezt a mítoszigényt kiszolgálni? Ha igen, akkor mennyire, ha nem, akkor kinek? Talán a filmnek, talán az irodalomnak? Mi ebben a mi szerepünk? Kell-e a történelemnek összeszedni olyan sikereket, amelyek valóságok és tudományosan alátámasztottak, hogy sikerélményt, örömet okozzon a diákoknak? Mihez nyúljon a történelemtanítás? A reklámpsziológiaihoz? Valamiféle lélektani megoldásokhoz is a racionális ismereteken túl?

További kérdés, hogy az iskolán kívül mit kell tenni – mert eddig az iskoláról volt szó. Az új, extrém nézetek jelentős része az interneten keresztül érkezik, melynek, azt hiszem, már most sokkal nagyobb a tudatformáló szerepe, mint az iskolának, és ez még csak növekedni fog. A diákok óriási tömege két-három perces filmekből, egy-két bekezdéses szövegekből tájékozódik és tájékoztatja egymást. Lehet-e ezzel szemben hasonló műfajú, hasonló jellegű, de valós háttérű anyagokat készíteni? Egyáltalán nem azzal a céllal, hogy bebizonyítsuk azt, hogy a magyar múlt nem szép, hanem ellenkezőleg, a valós – mondjuk így – szépségeit mutatni föl. Mi lehet a humor, az érzelmi hatások szerepe mindebben?

Kik végezzék el ezt a munkát? Az a benyomásom, hogy az illetékes szakmák képviselői ugyanúgy elfordítják a fejüket a vázolt, nyugtalanító jelenségektől, mint amikor a metrón valakit inzultálnak, és kényelemből inkább nem törődünk vele. Fodor István régészprofesszor egyszer, mikor megkérdezték tőle, hogy miért olyan magányosan vitatkozik bizonyos őstörténeti tanokkal, akkor azt válaszolta, hogy azért, mert a tudósok számára nem perspektíva, sőt nagyon nagy idővesztéség ilyesmivel foglalkozni, hiszen nem tudnak a rendes munkájukkal törődni, másrészt politikába keverednek, és ez számukra hátrányos. Ez érthető, csak az a probléma, hogy akkor ki foglalkozzon ezzel?

Amikor mi ezt a megbeszélésorozatot szerveztük, arra gondoltunk, hogy valamiféle ösztönzést adunk, de magunk sem tudjuk pontosan hogy kinek. Pénzes magánemberek kezdeményezzék az ilyesmit? Az állam? A történelemtanárok? A média? Kell-e ezzel egyáltalán foglalkozni – ez megint csak kérdése lehet ennek a megbeszélésnek.